

Redd Barnas innspill til regjeringens arbeid med Prosjekt Vendepunkt

Den globale situasjonen utviklingspolitikken skal svare på er dramatisk endret, og barn rammes hardest. Én av fem barn lever i konflikt, rekordmange er på flukt, klimakrisen truer barns rettigheter og angrep på sivile og grunnleggende rettigheter øker. Barn er dobbelt så utsatt som voksne for å leve i ekstrem fattigdom, noe som gir varige konsekvenser for deres utvikling og fremtidsmuligheter. De fleste utviklingsland har en svært ung befolkning, noe som bør gjenspeiles i norsk bistand.

Samtidig kutter flere giverland i bistanden eller dreier den mot innenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske hensyn. Utviklingen forsterkes når sivilsamfunnets handlingsrom begrenses, land bruker mer på gjeldsbetjening enn på helse og utdanning, og globale skatte- og finanssystemer gjør det vanskelig å mobilisere ressursene som trengs for å sikre barns rettigheter. Også norsk bistand til de minst utviklede landene har gått ned de siste årene og bistand til Ukraina, som mottar mer global bistand enn alle de minst utviklede landene til sammen, har gått kraftig opp. I tillegg går mye av norsk bistand til høyere mellominntektsland på grunn av klimafinansering.

Regjeringens nye utviklingspolitikk må befeste bistandens formål og nivå på nytt og vise hvordan Norge konkret kan bidra til å snu den negative globale utviklingen. Redd Barna mener at det er avgjørende at stortingsmeldingen er ambisiøs og strategisk, får bred politisk forankring og har et langsiktig perspektiv.

Systematisk prioritering, merverdi og varige resultater

For at Norge skal satse der behovene er størst og der vi kan utgjøre mest forskjell, må prioriteringene bygge på en systematisk analyse av behov, rettigheter, lokalisering og norsk merverdi.

Rettigheter, behov og lokalisering

Utgangspunktet for norsk bistand må være å forsvare og styrke grunnleggende menneskerettigheter, inkludert barns rettigheter, likestilling og demokrati. Mennesker og lokalsamfunn bør ikke betraktes som passive mottakere av hjelp, men som rettighetshavere med evne og legitimitet til å stå opp for egne rettigheter. Norsk bistand må derfor i større grad styrke lokalt sivilt samfunn og demokratiske strukturer, slik at endring drives nedenfra og ikke på vegne av lokale aktører. Vi må legge til rette for at mer beslutningsmakt og forvaltning av midler må flyttes lokalt – også når det gjelder norske bistandsmidler. Dette innebærer å akseptere større risiko og større variasjon i bruk av midler, basert på lokale prioriteringer og kontekst.

Norsk bistand og utviklingspolitikk må bygge på analyser som tar utgangspunkt i hvem som rammes hardest og bygge på et tydelig makt- og interesseperspektiv. De fattigste og mest sårbare, særlig barn, som rammes først av økende ulikhet, svekkede offentlige tjenester og brudd på grunnleggende rettigheter må prioriteres. En tydelig rettighetsbasert prioritering betyr at bistanden rettes mot områder der rettighetsbruddene er mest omfattende og konsekvensene av manglende innsats er alvorlige og irreversible. En slik tilnærming stiller også krav til nasjonale myndigheter som den ansvarlige for å

oppfylle rettighetene til befolkningen, noe som gir legitimitet til sivilt samfunn som forsvarer av individets rettigheter og bygger opp under en regelbasert verdensorden.

Behov for helhetlig innsats

Prosjekt Vendepunkt bør løfte frem behovet for helhetlig innsats og støtte opp under en samlet tenkning rundt humanitært arbeid og langsiktige utvikling. Særlig i langvarige kriser er det behov for å se langsiktig arbeid og humanitær respons i sammenheng og sikre at forebygging ikke blir nedprioritert. Dette kan spare mange mennesker for lidelser, i tillegg til store summer i humanitære kostander. Samtidig er det avgjørende for organisasjonenes evne til å bistå med humanitær hjelp ved krise og konflikt i tråd med internasjonal humanitærrett å ikke undergrave de humanitære prinsippene. For å lykkes med dette må man opprettholde et klart skille mellom de to områdene og klare å koordinere fremfor å integrere dem.

Norsk merverdi og strategiske valg

Bekjempe ulikhet: Vi håper at bekjempelse av ulikhet, både når det gjelder makt og ressurser vil bli en rød tråd i meldingen. Da bør også prioriteringene gå i retning tiltak som har stor betydning for utjevning. Forskningen viser at helse og utdanning er områdene med størst og mest langvarig effekt på barns livsløpsmuligheter og sosial mobilitet. Disse områdene fremstilles ofte som «ukontroversielle», men er faktisk blant de mest politiserte i utviklingspolitikken. Valg om offentlig og/eller privat finansiering, inkludering eller ekskludering av marginaliserte grupper, retten til å bestemme over egen kropp, jenters utdanning og gratis tilgang på tjenester avgjør om barns rettigheter oppfylles eller ikke. Svekket satsingen på disse grunnpillarene, overlates viktige veivalg til donorer og aktører som ikke prioriterer inkluderende, universelle systemer.

Beskytte barn i krig og konflikt: Som rettighetsaktør med en tydelig profil på menneskerettigheter, barns rettigheter og folkeretten, har Norge allerede gjort en stor forskjell i å drive utvikling på dette feltet, f.eks. gjennom arbeidet for trygge skoler-erklæringen. Dette forplikter, og Norge må fortsette å prioritere beskyttelse av barn i krig og forsvar av internasjonal humanitær rett også i arbeidet med prosjekt vendepunkt.

Bærekraftig, nasjonal finansiering: Norge har en viktig rolle som politisk pådriver for systemendringer som gjør det mulig for land å finansiere sin egen utvikling: rettferdig skattlegging, bekjempelse av kapitalflukt, bedre håndtering av gjeld og styrking av nasjonal ressursmobilisering. Her har Norge allerede kompetanse og politisk gjennomslagskraft som bør videreføres. Å bruke bistand som en katalysator for større systemendring er viktig for å sikre varige resultater.

Økt effekt og mindre fragmentering

For å øke effekten må norsk bistand få tydelige prioriteringer og mindre fragmentering. Konkurrerende målsetninger kan gi dårligere resultater, så man bør skille tydeligere mellom globale fellesgoder med høy og lav utviklingsrelevans på den ene siden og bekjempelse av ulikhet og humanitær innsats på den andre siden. Tydelig prioritering innebærer også å velge bort innsatsområder og kanaler som ikke bidrar til å redusere ulikhet og styrke rettigheter. Bistand må flyttes fra egeninteresse og fragmentering til langsiktig, rettighetsbasert innsats rettet mot de mest sårbare. Økt trygghet og sikkerhet for Norge kan være en heldig konsekvens av bistand, men bør ikke være et formål i seg selv.

Finansiering av klimatilpasning, utslippskutt og tap og skade bør økes uten at det går ut over finansiering av langsiktig utviklingsbistand og nødhjelp. Redd Barna mener det bør finansieres av et årlig uttak på 0,25% fra Oljefondet og at fordeling må sørge for at behovene for klimatilpasning og tap og skade ivaretas tilstrekkelig.

Samtidig som vi argumenterer for å bruke midler slik at den gir best mulig effekt, vil vi være tydelig på at det ikke betyr at vi skal velge den innsatsen som det er enklest å måle eller telle.

Norge må passe seg for å ende opp med å bruke bistandsmidlene kun på tiltak som har tellekanter. Målet med bistand er å bidra til fattigdomsreduksjon og utjevne ulikhet. Vi kan lindre akutt fattigdom gjennom kontantoverføringer, men vi får ikke til systematiske varige endringer. Arbeid for systemendringer er langsiktig og kan ikke alltid måles kvalitativt, men vil allikevel ofte være den riktige prioriteringen av knappe ressurser.

Likestilling og kvinners rettigheter er blant de områdene som i dag er hardest angrepet av autoritære og illiberale krefter. Det gjør dette arbeidet mer politisk krevende enn før – men også mer nødvendig. Likestilling kan ikke telles på samme måte som vaksiner, brønner eller kontanter. Likestilling handler om å utfordre makt, normer og rettigheter – og det er politisk krevende, det tar tid, og det møter motstand, men det gjør det ikke mindre viktig, snarere tvert imot.

Kanalvalg

I en situasjon der multilaterale organisasjoner blir svekket, sivilsamfunn er under press, og verden er preget av stadig mer stormaktsrivalisering og fremvekst av autoritære krefter, er det viktig å verne om institusjoner og partnere som er tett på de som utviklingspolitikken skal treffe. Det er også viktig å verne om FN som det eneste demokratiske systemet hvor alle land er likeverdige aktører, samtidig som det er behov for å effektivisere og organisere FN på en bedre måte. Utviklingseffekt og bistandens hovedformål alltid være styrende, og egeninteresser bør ikke legge grunnlaget for kanalvalg eller strategiske partnerskap.

Det er derfor avgjørende å vurdere balansen mellom multilaterale organisasjoner, bilaterale partnere, sivilsamfunn og private aktører. Sivilsamfunnet er demokratiets og rettighetenes viktigste forsvarer. Når autoritære regimer er på frammarsj og det demokratiske handlingsrommet stadig krymper, er støtten til sivilsamfunn helt avgjørende, både for å sikre levere tjenester til de mest sårbare og for å holde myndigheter ansvarlige. Globalt har støtten til sivilsamfunn gått ned, og i Norge har den reelt sett også falt fordi midlene ikke er inflasjonsjustert. Hvis Norge virkelig vil ha merverdi i utviklingspolitikken, bør vi styrke, ikke svekke, denne støtten.

Norsk lederskap

Redd Barna mener Norge bør holde fast ved eller ta følgende politiske initiativ i utviklingspolitikken:

- Å holde fast ved at rettigheter, likestilling og bekjempelse av ulikhet må være grunnlaget for prioriteringene i norsk bistand og for norsk utviklingspolitikk. Norge bør jobbe for endringer på systemnivå for å skape varige resultater og holde fast ved og styrke grunnpilarene utdanning og

helse, som rettigheter i seg selv og fundament for likestilling og bekjempelse av ulikhet, i tillegg til SRHR-satsningen som allerede er prioritert.

- Å ta initiativ ovenfor likesinnede land der man i fellesskap forsvarer sivilsamfunnets handlingsrom og menneskerettighetene.
- Å videreføre rollen som prinsipiell forsvarer av IHL og barns beskyttelse i konflikt i tråd med den norske humanitære strategien. Og få på plass en tverrdepartemental langtidsplan for en fredeligere verden.
- Å ta internasjonalt lederskap i å sikre *ny og addisjonell* klimafinansiering. Her må Norge gå foran ved å bruke 0,25 % av Oljefondet til klimafinansiering. Dette er i tråd med forpliktelsene i klimakonvensjonen om at midlene skal være addisjonelle, og ikke tas fra midler til fattigdomsreduksjon, helse og utdanning.